

EEN LESVOORBEREIDING MAKEN

Inleiding

Een lesvoorbereiding maken is een zinvolle bezigheid. Het is het moment waarop nagedacht wordt over de komende lesuitvoering. Het vertalen van de eigen kennis naar een didactische context ('Hoe breng ik mijn leerstof zo goed mogelijk over op mijn leerlingen?') gebeurt niet vanzelf. Daar moet over nagedacht worden. Een lesvoorbereiding is een schriftelijke neerslag van dat denkproces.

Eerst bespreken we de essentiële elementen die een lesvoorbereiding bevat (1). Daarna komen de opeenvolgende lesfasen aan de beurt (2), gevolgd door uitleg over twee soorten van lesopbouw (3). Tenslotte worden nog enkele didactische principes op een rij gezet (4).

1. Belangrijke elementen van een lesvoorbereiding

De elementen die achtereenvolgens besproken worden zijn:

- De beginsituatie
- De doelstellingen
- De leerinhoud
- De didactische werkvormen
- Het didactisch materiaal of de media
- Het bordschema
- De timing

1.1. De beginsituatie

De beginsituatie verwijst naar alle kennis, vaardigheden en houdingen die de leerlingen moeten bezitten om je les te kunnen volgen. Het omvat dus de nodige voorkennis van de leerstof. Op welke leerstof ga je verder bouwen?

Soms kan het handig zijn hier ook zaken te noteren zoals het aantal leerlingen, of specifieke organisatorische zaken zoals bv. aanwezigheid van bepaalde toestellen in de klas. Dit maakt dat je als leerkracht goed weet in welke omstandigheden je les gegeven zal worden en wie je voor je krijgt (doelgroep) en wat zij kennen en kunnen.

1.2. De doelstellingen

Vooraleer we onze kennis in een lesvorm gieten, is het zinvol om stil te staan bij de vragen: “Wat wil ik met deze les bereiken bij mijn leerlingen? Wat moeten zij van mijn les overhouden en op welke manier moeten zij die kennis bezitten? Moeten zij bepaalde zaken kunnen herkennen, reproduceren, met eigen woorden weergeven, toepassen, uitvoeren, ...? Het is dus niet alleen van belang WAT er gekend moet zijn, maar ook de MANIER WAAROP iets gekend moet zijn, is het overdenken waard.

We onderscheiden twee soorten doelstellingen die aangegeven worden op een lesvoorbereiding:

- Leerplandoelstellingen
- Lesdoelstellingen

1.2.1. Leerplandoelstellingen

Leerplandoelstellingen vind je terug in de leerplannen of vakwerkplannen van een bepaald vak. Zij zijn algemeen van aard en geven aan wat een leerling geleerd moet hebben na enkele lessen of na een kleine lessenreeks. Zij overspannen bijgevolg een grotere hoeveelheid leerstof dan de lesdoelstellingen. Leerplandoelstellingen zijn het uitgangspunt voor het opstellen van lesdoelstellingen.

Enkele voorbeelden:

- ✓ *De wet van Ohm kunnen gebruiken in eenvoudige toepassingen.*
- ✓ *Hoofdletters correct kunnen toepassen in diverse situaties.(Ndl)*
- ✓ *Kunnen luisteren naar anderen.*
- ✓ *De bloedsomloop van een zoogdier kunnen uitleggen.*

1.2.2. Lesdoelstellingen

Lesdoelstellingen zijn de concretisering van de leerplandoelstellingen. Deze doelstellingen worden door de leerkracht zelf opgesteld en situeren zich bijgevolg op het niveau van de klaspraktijk en de lesvoorbereiding. Zij moeten gerealiseerd kunnen worden tijdens een gedeelte van de les. Een les bevat in principe dus meerdere lesdoelstellingen. Elke leerplandoelstelling wordt geconcretiseerd in meerdere lesdoelstellingen.

Enkele voorbeelden:

De leerlingen kunnen...

- ✓ *... het ontstaan van de Franse revolutie uitleggen.*
- ✓ *... met eigen woorden omschrijven wat een zoogdier is.*
- ✓ *... de ingrediënten van mayonaise opnoemen.*
- ✓ *... vijf minuten watertrappen.*

Vereisten aan de formulering van lesdoelstellingen

Lesdoelstellingen ...

- worden **vanuit het perspectief van de lln** en in de infinitief geformuleerd.
“De leerlingen kunnen...”

- bevatten **een waarneembare handeling**.

*“De lln kunnen de definitie geven van de wet van Archimedes”
en NIET “De lln kennen de wet van Archimedes”*

Te mijden werkwoorden zijn: begrijpen, kennen, weten, inzien

- verwijzen naar **een concrete inhoud**.

“De lln kunnen de microscoop gebruiken bij het zoeken naar de celstructuur van tomatenmoes “ en NIET “De lln kunnen de microscoop hanteren”.

Of

“De lln kunnen de intrest berekenen over een termijn van 5 jaar van vreemde valuta” en NIET “De lln kunnen oefeningen op de intrestberekening maken.”

- zijn **enkelvoudig**. Ze bevatten één handeling per doelstelling.

Eventueel kan nog aan de lesdoelstelling worden toegevoegd:

- **hulpmiddelen of voorwaarden** voor het realiseren van de doelstelling

- De lln kunnen een volksliedje zingen onder begeleiding van een piano.
- De lln kunnen oefeningen van type X maken m.b.v. een rekenmachine.
- De lln kunnen de ademhalingsorganen van de luchtwegen benoemen aan de hand van een tekening van het ademhalingsstelsel.

- de **minimumprestatie**

- De leerlingen kunnen minstens 1 kilometer hardlopen.
- De lln kunnen alle nieuw geleerde woorden correct spellen.
- De lln kunnen zeven van de tien kenmerken van ... opsommen.
- De lln kunnen ... meten tot op 1/10 mm nauwkeurig

1.2.3. Drie categorieën van doelstellingen

We onderscheiden drie categorieën van doelstellingen

- De **cognitieve** doelstellingen die verwijzen naar het ‘kennen’ van de lln.
- De **psychomotorische** doelstellingen die verwijzen naar het ‘kunnen’ van de lln. (vaardigheden)
- De **affectieve** doelstellingen die over na te streven houdingen en waarden bij de leerling gaan.

Belangrijk is na te gaan in welke categorie van doelstellingen de doelstelling zich bevindt. Wil je dat je lln mayonaise kunnen maken (psychomotorisch) of wil je dat ze weten hoe ze

mayonaise moeten maken (cognitief)? Vergeet de categorie van de affectieve doelstellingen niet!

1.3. Leerinhouden

De leerinhoud verwijst naar het WAT van je les. WAT ga je geven aan leerstof? Houd hierbij volgende zaken in het oog:

- **Structureer** je inhoud.
- Bouw je les **logisch** op. Wat komt eerst, wat volgt daarop...
- Werk met opeenvolgende **lesfasen** (zie verder)
- **Beperk je**. Ga vooraf goed na wat je wel en wat je niet gaat geven. Laat je niet teveel afleiden door persoonlijke stokpaardjes.
- Zoek de gepaste **moeilijkheidsgraad** voor je doelgroep. Welke woorden laat je weg; welke termen leg je uit; in welke mate moeten de lln de leerstof kennen?
- Noteer de inhoud **volledig maar schematisch**. Verwijs eventueel naar de cursus of het handboek van de lln. Vermijd doorlopende tekst te schrijven.
- Ga de **juistheid** van de leerstof na. Update de leerstof wanneer nodig
- Noodzakelijke randinformatie ook noteren, bv bedenk en noteer op voorhand je voorbeelden bij de les.

1.4. Didactische werkvormen

De didactische werkvormen verwijzen naar de organisatorische kant van je les, naar het HOE. Hoe zal ik mijn lesuitvoering concreet aanpakken. Ook de manier van de klas te groeperen (klassikaal, individueel, groepjes) wordt hier genoteerd.

Bij elke lesfase worden de gebruikte didactische werkvormen expliciet aangegeven. Hoe die dan verder concreet worden uitgewerkt, wordt ook genoteerd op de lvb.

De voornaamste didactische werkvormen op een rij:

- doceren
- onderwijsleergesprek (lesopbouw ahv vragen) + vragen noteren op lvb.
- demonstratie
- zelfstandig zoekwerk
- demonstratieproef
- opdrachten, oefeningen
- groepswork
- klasgesprek
- groepsdiscussie
- leergesprek (foutenanalyse + doorgeven van oplossingsmethoden)
- rollenspel en simulatiespel

- gevalsmethode (case-study)

Een gouden tip tegen slapende lln:

Breng voldoende VARIATIE aan didactische werkvormen !!!

1.5. Media

In de kolom van de media noteer je **het didactisch materiaal** dat je nodig hebt om je les te geven. Bijvoorbeeld:

- *Internet*
- *Computer of device*
- *Magneten*
- *kopies van oefeningen*
- *grote prenten*
- ...

Streef naar **kwalitatief hoogstaand leermateriaal**. Dit motiveert de leerlingen om aan de slag te gaan.

- aantrekkelijke vormgeving
- toegankelijk voor de leerlingen
- didactisch verantwoord (bv qua structuur, samenvattingen,...)
- goede leesbaarheid van kopies en slides (minimum .16 lettergrootte op slide)

1.6. Het bordschema

Het is zinvol op voorhand na te denken over je (smart)bordgebruik, zoniet eindigt het vaak in kriskras door elkaar geschreven lesflarden. Volgende zaken zijn na te streven:

- Wees beknopt. Een bordschema geeft een overzicht van de structuur van je les en zeker niet de hele lesinhoud.
- Gebruik kleur, maar met mate.
- Gebruik Apps waar dat ondersteunend is.
- Kies tevoren de software die je graag wilt inzetten.
- Kies een lay-out die de inhoud ondersteunt.

1.7. Timing

Het kan interessant zijn om in te schatten hoeveel tijd elk lesonderdeel in beslag zal nemen. Zo vermijd je dat je te lang laat gaan bij bepaalde onderdelen en leer je in de toekomst beter in te schatten hoeveel tijd je nodig hebt.

2. Lesfasen

Een les wordt opgedeeld in lesfasen.

Chronologisch onderscheiden we volgende lesfasen:

- Motivatiefase
- Leerfase
- Controlefase
- Differentiële fase (eventueel)

2.1. Motivatiefase

Het doel van de motivatiefase is de komende leerstof te **situëren** in het groter geheel en de leerlingen te **motiveren** voor de komende les.

Dat kan op diverse wijzen gebeuren:

- overzicht van de leerstof geven
- aanknopen bij de vorige les; eventueel het belangrijkste herhalen
- controleren van de beginsituatie (wat weten de lln al over het onderwerp?)
- starten vanuit een probleemstelling
- aanknopen bij de actualiteit
- bekendmaken van de lesdoelen

2.2. Leerfasen

Na de motivatiefase, volgen een aantal leerfasen. Elke leerfase bevat een afgerond stukje leerstof.

Een leerfase op zich bestaat uit volgende onderdelen:

- informatieverwerving

Dit is de instructiefase; het aanbieden van nieuwe leerstof.

- informatieverwerking

Nu wordt de leerstof ingeoeft en/of toegepast. De bedoeling is een betere beklijving van de leerstof te bekomen.

Bv het zoeken van voorbeelden, oefeningen maken,...

- evaluatie

Nagaan of de lln de leerstof op de juiste manier verwerken. De bedoeling is snelle bijsturing van de les/leerproces mogelijk maken.

Bv. Verbeteren van de oefeningen, individuele begeleiding tijdens de oefeningen,...

Deze cyclus van informatieverwerving, -verwerking en evaluatie wordt een aantal keer herhaald, lesfase na lesfase.

2.3. Controlefase

Op het einde van de les wordt nagegaan of de lesdoelstellingen bereikt zijn bij de leerlingen. Dit kan gebeuren aan de hand van een oefening over de lesfasen heen, een herhalend en samenvattend onderwijsleergesprek, een toets,...

2.4. Differentiële fase

Eventueel kan op het einde van een les of lessenreeks een differentiële fase worden ingelast. Dit kan vooral van belang zijn wanneer men met heterogene groepen werkt (lln met verschillende beginsituatie of verschillend niveau) en binnenklasdifferentiatie noodzakelijk wordt.

Na de controlefase kan men voor een deel van de leerlingen remediëringsleerstof (herhaling) voorzien. Dit voor de lln die slecht scoorden tijdens de controlefase.

De lln die wel de lesdoelstellingen haalden, krijgen uitbreidingsleerstof (nieuwe leerstof).

3. Inductieve en deductieve lesopbouw

Een les kan op verschillende manieren opgebouwd worden.

Deductieve lesopbouw

Van theorie / algemene beginselen gaat de les over naar voorbeelden, praktijk, concretisering. (Klassieke lesopbouw)

Inductieve lesopbouw

Uit een veelheid aan voorbeelden en vanuit de praktijk en/of oefeningen worden conclusies getrokken en zo komt men pas tot de theorie.

4. Didactische principes

Een goede les probeert zoveel mogelijk didactische principes te realiseren. Hier vind je ze nog eens op een rij.

- Activiteitsprincipe: IIn kunnen actief meewerken, meedenken, meezoeken enz.
- Belangstellingsprincipe: aansluiten bij de interesses van de IIn
- Aanschouwelijkheidsprincipe: tonen waarover je bezig bent, concreet zijn
- Herhalingsprincipe
- Integratieprincipe: verbanden met andere leerstof expliciet leggen
- Geleidelijkheidsprincipe
- Afwisseling qua leerinhouden en werkvormen
- Individualisatie- en differentiatieprincipe